

Теплих спогадів заслуговують люди, які працювали в картотеці, – і її керівники, й рядові виконавці щоденної роботи протягом років, а то й десятиліть. Картотеці щастило на хороших працівників, порядних, сумлінних людей, які збирали цей інтелектуальний скарб нації. Про них треба говорити окремо. Вони заслуговують на добре слово, світлу пам'ять і нашу шану. Вони робили велику справу.

Слово «картотека» міцно увійшло в мову, хоч треба б «картотека», оскільки в ній не карти, а картки, або «словотека» (порівняйте: дискотека, бібліотека). Нинішня картотека – це велике зібрання слів, словозбірня (як «книгозбірня» – про бібліотеку). Національна словозбірня, адже зібрано в ній слова української нації. Ця рукотворна скарбниця має назавжди залишитися як музей українського слова.

Література

1. Ващенко В. Українська лексикологія. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1979.
2. Лексикологія та лексикографія. – К.: Наук. думка, 1969.
3. Лисиченко Л. Лексикологія сучасної української мови. – Х.: Вища школа, 1977.
4. Москаленко А. Нарис історії української лексикографії. – К.: Рад. школа, 1961.
5. Паламарчук Л. Українська радянська лексикографія. – К.: Наук. думка, 1978.
6. Рильський М. Ясна зброя. Статті. – К., 1971.
7. Словник української мови. – К.: Наук. думка, 1970. – Т.1.
8. Словник української мови. – К.: Наук. думка, 1973. – Т.4.
9. Словник української мови. – К.: Наук. думка, 1976. – Т.7.
10. Словник української мови. – К.: Наук. думка, 1980. – Т.11.

Валентина Балог, к. ф. н.

Інститут української мови НАН України
УДК 161.2.81'374.72'22

ПАРАМЕТРИЧНА СИСТЕМА ТЛУМАЧНИХ СЛОВНИКІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В КОМП'ЮТЕРНІЙ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

У сучасному словникарстві мають місце два діаметрально протилежні напрямки лексикографічної роботи: з одного боку – укладання словників, які описують окремі аспекти або фрагменти словникового складу мови, з іншого – створення великих поліфункціональних словників. Останній напрямок виразно тяжіє до прагнення лексикографів створити універсальний словник, здатний задовольнити будь-який запит щодо характеристики слова, а також розвиває ідею створення антропоцентричного словника, такого, який би виявив себе на перехресті чотирьох взаємопов'язаних координат: лінгвістичної, психологічної, соціологічної та семіотичної [1, с. 4], для якого характерним є нове розуміння лінгвістичної основи словників.

У рамках традиційної лексикографії принципи побудови такого словника значно ширші. Початковим етапом його створення є аналіз сукупності текстів, за якими криється не тільки певна мовна система, а перш за все особистість-носій. Антропоцентричний словник – це поєднання тлумачного, енциклопедичного та ідеологічного типів словників, який ставить перед укладачами завдання: подати не тільки мовні норми, а й норми мовної свідомості.

Сьогодні, у період бурхливого розвитку комп'ютерної техніки, інформаційних технологій, всебічної та масштабної комп'ютеризації всіх сфер суспільної діяльності в цілому й застосування її в науковій роботі зокрема, лексикографія як ніколи наблизилася до реального втілення ідеї створення великого поліфункціонального словника

національної мови. Використання надбань українських словників (лексикографічних джерел, лексичної картотеки, теоретичних засад укладання словників) як фундаментального матеріалу, його модернізація, з одного боку, та активізація роботи у сфері дослідження та розроблення методів і засобів комп'ютеризації словникарської справи, з іншого, – це ті основні напрямки роботи в галузі української комп'ютерної лексикографії, важливим продуктом якої має стати універсальний електронний словник української мови (далі – УЕСУМ).

Комп'ютерна лексикографія є галуззю комп'ютерної лінгвістики, яка сформувалася в окрему науку ще в 60-х роках ХХ ст., і, за визначенням А. Анісімова, “.. займається пошуком алгоритмів та комп'ютерною реалізацією взаємодії людини з ЕОМ природною мовою людини” [2, с. 10]. Уважаємо за потрібне зробити екскурс в історію виникнення цього наукового напрямку.

Перші спроби застосування електронно-обчислювальної техніки для лінгвістичних досліджень відбулися фактично з початку виникнення ЕОМ і ґрунтувалися на введенні до комп'ютера різних текстів з метою генеральної інвентаризації різноманітних лінгвістичних фактів, а саме створення різних покажчиків і конкордансів слів, морфем, графем, синтагм, частот – тобто матеріалу, який далі планувалося використовувати для різного типу соціальних досліджень. Уже на початку 70-х років завершено створення машинних версій друкованих словників [3, с. 60–61]. Отже, перші роботи в галузі комп'ютерної лінгвістики мали стосунок саме до лексикографічної продукції, до створення реєстрових баз даних. Існує чітка аргументація вибору об'єкта для комп'ютерних досліджень: словник як текстовий продукт має алгоритмічну будову, тобто поділяється на велику кількість частин (словникових статей), що побудовані за однаковим принципом, інакше кажучи, за певним алгоритмом. Таким чином, словник максимально піддається обробленню за допомогою електронно-обчислювальної техніки.

“Дослідження з автоматичного оброблення та збереження мовної інформації, що розгорнулися за останні десятиліття, ставлять лінгвістику перед необхідністю звернення до сучасної електронної техніки як допоміжного засобу при аналізі мовного матеріалу. Не тільки в прикладному мовознавстві, а й у власне лінгвістичній проблематиці використання машин для механізації та часткової автоматизації найтрудомісткіших операцій з оброблення тексту, накопичення текстових ілюстрацій, класифікації матеріалу за різноманітними критеріями й т. ін. дає величезний ефект” [4, с. 2].

В Україні розвиткові комп'ютерної лексикографії сприяють насамперед створений у 1991 році Український мовно-інформаційний фонд, Морфемно-словотвірний фонд української мови в Інституті мовознавства імені О. О. Потебні, відділ лексикології та комп'ютерної лексикографії Інституту української мови НАН України, Харківське лексикографічне товариство. Роботи в галузі комп'ютерної лінгвістики проводяться також у Національному університеті імені Т. Г. Шевченка, Національному технічному університеті “Київський політехнічний інститут”, Державному університеті “Львівська політехніка”, Львівському економічному інституті, у Львівському університеті імені І. Франка, у Харківському військовому університеті та в інших вищих навчальних закладах та деяких приватних фірмах.

У традиційній комп'ютерній лексикографії, також і в українській, виділяють три головні напрями:

1. Автоматична побудова словників шляхом комп'ютерного оброблення тексту. Вказаний напрям розвивався й існує дотепер як допоміжний засіб, що полегшує рутинну роботу в філологічних дослідженнях і застосовується до побудови словників, реєстрів, конкордансів тощо. Автоматизація таких робіт практично не впливала на формулювання та розв'язання основних проблем лексикографії,

зокрема, типології словників, теорії структури словникової статті, створення дефініцій та засоби їх описування тощо.

2. Розроблення комп'ютерних словників як внутрішніх елементів інформаційних систем. Вони виконують роль інформаційно-пошукових тезаурусів і застосовуються в різних типах автоматизованих систем, для штучного перекладу тощо. Як приклад можна навести функціонування в рамках операційної системи MS Windows 95/98 або NT (застосування MS Office 97 або 2000) групу лінгвістичних програм "Рута", які дозволяють перевірити правопис, тобто автоматично знайти та виправити помилки в словах за допомогою словника, що містить близько 6 млн. словоформ української мови, здійснити контроль за узгодженням слів у реченнях, за розставленням розділових знаків та стилістикою тексту, скористатися словником синонімів та близьких за значенням слів на основі 30000 слів; групу лінгвістичних програм "Плаї", що здійснюють російсько-український та українсько-російський переклад як окремих слів, так і тексту за допомогою досить великого тезаурусу; група програм Stylus, система словників LINGVO, що здійснюють російсько-англійський та зворотній переклади (варто зазначити, що в межах розроблення інформаційних технологій відбувається постійний прогрес, тому зазначені у статті версії програм на час її опублікування можуть бути вже застарілими).

3. Вузько: створення комп'ютерних словників як машинних версій традиційних. У межах цього напрямку ставляться і розв'язуються такі проблеми, як типологія словників, теорія структури словникових статей тощо. Широко: створення інтегрованих лексикографічних систем. Як правило, подібні системи входять до складу стендових програмних комплексів, де професійно розробляються лінгвістичні програмні продукти ринкової орієнтації.

Незважаючи на різні погляди щодо питання автоматизації словникарської справи, як позитивні, так і негативні (завважимо, що маємо на увазі не власне негативне ставлення до автоматизації лексикографічної роботи в прямому розумінні цього слова, а ігнорування новітніх технологій, надання переваги традиційним), сьогодні комп'ютери є незамінним допоміжним засобом у процесі створення словників, "сучасна лексикографія неможлива без широкої комп'ютеризації" [5, с. 55]. Розглядаючи взаємовідносини науки про мову та кола наук, пов'язаних з ЕОМ (кібернетики, інформатики тощо), важко визначити пріоритетність будь-якої з них. Для лінгвістики комп'ютер є допоміжним засобом виконання певної роботи, що значно полегшує її та скорочує термін виконання, для кібернетики мовознавство, точніше аспекти вивчення мови, є одним із об'єктів для аналізу. Так чи інакше, умови цієї взаємодії є взаємовигідними й перспективними. У результаті сьогодні, з боку розвитку комп'ютерних технологій, робота на комп'ютері є доступною для кожної людини, а не тільки для фахівців, оскільки спілкування з машиною носить форму діалогу завдяки створенню інтерфейсу природною мовою. З іншого, лінгвістичного боку, опрацювання базового матеріалу для досліджень та укладання словників здійснюється за допомогою ЕОМ, що не тільки значно скорочує терміни виконання поставлених завдань, але й дозволяє зберігати накопичений матеріал у стислому вигляді зі зручною пошуковою технологією.

Створення УЕСУМ має безперечне суспільне значення як для пересічного користувача, так і для освіти в цілому, насамперед, постійною відповідністю сучасному стану мови, оскільки збереження реєстру словника у вигляді бази даних дозволяє відстежувати фактичний стан лексики та її відповідність виробленим чинним у певний період нормам, додаючи нові елементи або редагуючи наявні. Серед інших переваг такого типу словника – його багатовекторна інформативність про реєстрову одиницю: семантика, правопис, наголос, місце в системі парадигматичних відношень, сполучуваність з іншими

одинацями мови, граматична характеристика, стилістичне навантаження, можливе контекстуальне оточення, етнокультурологічний та історико-лінгвістичний аспекти тощо; зручна система пошуку потрібного слова: алфавітна, тематична, синонімічна, за ключовими словами тощо; можливість перекладу слова на інші мови і т. ін. Основа електронного словника – це сукупність баз даних, пов'язаних між собою, керування якими здійснюється за допомогою інтерфейсу. Таким чином, в одній такій системі можна поєднати декілька принципово важливих словників, таких, як тлумачний, синонімічний, антонімічний, перекладні з різних мов, термінологічні, словотвірний, етимологічний і под., що, безперечно, розширить інформативний ареал слова.

Робота над укладанням УЕСУМ передбачає як розроблення програмного забезпечення, укомплектування бази даних та створення зручного інтерфейсу, так і якісний перегляд суто лінгвістичних його аспектів. Важливим етапом цього процесу ми вважаємо перегляд системи параметрів, виробленої та використовуваної для створення наявних лексикографічних праць.

Перелік параметрів, за якими описують реєстру одну мову, є головним показником типу цього словника, його головної мети, визначає його обсяг. Таким чином, параметризація в межах лексикографії тісно пов'язана з типологією словників, належить до важливих чинників у процесі розвитку лексикографічної практики на шляху створення нових типів словників. Концепцію параметризації лексикографічної інформації розробив російський вчений Ю. Караулов, де він визначає термін „параметр” як мінімальну одиницю мовної інформації [6, с. 44], „певний квант інформації про мовну структуру, який в екстремальному випадку може мати для користувача самостійний інтерес, але, як правило, перебуває в поєднанні з іншими квантами (параметрами) і знаходить специфічне відтворення в словниках; інакше кажучи – це особливе словникове подання структурних рис мови” [6, с. 51].

Зважаючи на широкі можливості в процесі укладання УЕСУМ, можна говорити не тільки про вдосконалення параметричної системи, а про її поповнення, розширення.

Ю. Караулов подає перелік можливих параметрів, який складається з 66 позицій. На основі цього спробуємо схарактеризувати найтрадиційніші праці українського словникарства: Словарь української мови в 4-х томах за ред. Б. Грінченка (далі – Гр.), Словник української мови в 11-ти томах (1970 – 1980 рр.) (далі – СУМ), Великий тлумачний словник сучасної української мови за ред. В. Бусела (далі – ВТС), маючи на меті визначення кількості, способу вираження та глибини параметрів, за якими подано в цих словниках реєстру одну мову (див. таблицю).

Таблиця. Параметри, їх значення, спосіб вираження та глибина

№	Словники	СУМ	Гр.	ВТС
	Параметри			
1	Мова (мови)	Українська	Українська російська	Українська
2	Вхід у словник: кількість і характер	Один: орфографічний, прямий алфавітний	Один: орфографічний, прямий алфавітний	Один: орфографічний, прямий алфавітний
3	Хронологічний параметр	XIX – XX ст.	XIX ст.	XX ст. – п. XXI ст.
4	Кількісний параметр (кількість слів у словнику)	135000	70000	170000

5	Орфографічний параметр	Побуквенно	Побуквенно	Побуквенно
6	Графічна довжина слова (кількість букв)	–	–	–
7	Наголос	Знак ´ над наголошеним звуком	Знак ´ над наголошеним звуком	Знак ´ над наголошеним звуком
8	Фонетичний параметр (вимова)	Подаються фонетичні варіанти реєстрових слів, що вживаються паралельно	Подаються фонетичні варіанти реєстрових слів, що вживаються паралельно	Подаються фонетичні варіанти реєстрових слів, що вживаються паралельно або наводяться в ілюстраціях
9	Складоподіл (складова довжина слова, кількість складів)	–	–	–
10	Частина мови (категоріальний параметр)	<i>присл. прийм. спол. виг. част. займ. числ. дієприкм.</i>	<i>Гл. (дієслово) мБст. (займенник) нар. (прислівник) пред. (прийменник) сз. (сполучник) меж. (вигук)</i>	<i>присл. прийм. спол. виг. част. займ. числ. дієприкм.</i>
11	Граматичний рід іменника	<i>ж., ч., с.</i>	<i>ж., м., с.</i>	<i>ж., ч., с.</i>
12	Число	<i>мн. (при іменниках, що мають тільки форму множини або частіше вживаються в такій формі), одн. (при іменниках у формі однини, якщо на вході вони подаються у формі множини)</i>	<i>мн. (при іменниках, що мають тільки форму множини або частіше вживаються в такій формі), одн. (при іменниках у формі однини, якщо на вході вони подаються у формі множини)</i>	<i>мн. (при іменниках, що мають тільки форму множини або частіше вживаються в такій формі), одн. (при іменниках у формі однини, якщо на вході вони подаються у формі множини)</i>
13	Збірність	<i>збірн.</i>	<i>соб. (збірний іменник)</i>	<i>збірн.</i>
14	Відмінювання іменників	<i>Закінчення в род. в. або ремарка невідм.</i>	<i>Закінчення в род. в. або ремарка несклоняемое</i>	<i>Закінчення в род. в. або ремарка невідм.</i>
15	Граматичний рід прикметника	<i>При початкових формах слів подаються закінчення їх жіночого та середнього роду</i>	<i>При початкових формах слів подаються закінчення їх жіночого та середнього роду</i>	<i>При початкових формах слів подаються закінчення їх жіночого та середнього роду</i>
16	Короткі форми прикметника	<i>Подаються в окремій словниковій статті; наводяться коло основного слова як варіант</i>	<i>Подаються в окремій словниковій статті; наводяться коло основного слова як варіант</i>	–
17	Відмінювання	–	–	–

	прикметника			
18	Ступені порівнянь прикметників та прислівників	Подаються в окремій словниковій статті з ремарками <i>вищ. ст. і найвищ. ст.</i> та відсиланням до основного слова. У разі утворення від іншої основи подається як додаткова форма при відповідних прикметниках з ремаркою	Подаються в окремій словниковій статті із зазначенням ср. ст. <i>отъ...</i> або <i>сравн. ст. отъ...</i> (порівняльний ступінь від ...)	Подаються в окремій словниковій статті з ремарками <i>вищ. ст. і найвищ. ст.</i> та відсиланням до основного слова. У разі утворення від іншої основи подається як додаткова форма при відповідних прикметниках з ремаркою
19	Вид дієслова	<i>док., недок.</i>	<i>сов. в. або с. в.</i> (доконаний вид)	<i>док., недок.</i>
20	Перехідність	<i>перех., неперех.</i> (в окремих випадках, коли слово в якомусь із значень є неперехідним)	–	<i>перех., неперех.</i> (в окремих випадках, коли слово в якомусь із значень є неперехідним)
21	Безособовість	<i>безос.</i>	<i>безл.</i> (безособове)	<i>безос.</i>
22	Керування дієслова	За необхідності подається відповідне питання	За необхідності подається відповідне питання у круглих дужках	За необхідності подається відповідне питання
23	Зворотне дієслово	У деяких випадках <i>пас. до ...</i>	–	У деяких випадках <i>пас. до ...</i>
24	Стан дієслова	У деяких випадках <i>акт., пас. до...</i>	–	У деяких випадках <i>акт., пас. до...</i>
25	Умовний спосіб	–	–	–
26	Наказовий спосіб	У деяких випадках <i>наказ. сп.</i>	–	У деяких випадках <i>наказ. сп.</i>
27	Інфінітиви	Дієслово у формі інфінітива подається на вході в словник	Дієслово у формі інфінітива подається на вході в словник	Дієслово у формі інфінітива подається на вході в словник
28	Відмінювання дієслова	Наводяться основні форми: 1) при особових – форми 1-ї та 2-ї особи однини тепер. часу (для недок. виду) або майб. часу (док. виду); 2) при дієсловах, що не мають 1-ї та 2-ї особи однини тепер. (майб.) часу, а також при дієсловах на –ся середньо-зворотного стану – форма 3-ї	Наводяться основні форми: 1) при особових – форми 1-ї та 2-ї особи однини тепер. часу (для недок. виду) або майб. часу (док. виду); 2) при дієсловах, що не мають 1-ї та 2-ї особи однини тепер. (майб.) часу, а також при дієсловах на –ся середньо-зворотного стану – форма 3-ї	Наводяться основні форми: 1) при особових – форми 1-ї та 2-ї особи однини тепер. часу (для недок. виду) або майб. часу (док. виду); 2) при дієсловах, що не мають 1-ї та 2-ї особи однини тепер. (майб.) часу, а також при дієсловах на –ся середньо-зворотного

		особи однини; 3) при безособових – форма 3-ї особи однини тепер. (майб.) часу, ремарка <i>безос.</i>	особи однини; 3) при безособових – ремарка <i>безос.</i>	стану – форма 3-ї особи однини; 3) при безособових – форма 3-ї особи однини тепер. (майб.) часу, ремарка <i>безос.</i>
29	Допоміжні дієслова в дієслівній парадигмі	–	–	–
30	Дієприкметник (або основа минулого часу)	На вході подається в окремій словниковій статті; вказується стан та час: <i>дієпр. атк. тепер. ч., дієпр. пас. мин. ч.</i> тощо	–	На вході подається в окремій словниковій статті; вказується стан та час: <i>дієпр. атк. тепер. ч., дієпр. пас. мин. ч.</i> тощо
31	Майбутній час (майбутні часи)	<i>Майб. ч.</i> у разі потреби, при допоміжних дієсловах	–	<i>Майб. ч.</i> у разі потреби, при допоміжних дієсловах
32	Минулий час (минулі часи)	<i>Мин. ч.</i> у разі потреби, при дієсловах, дієприкметниках	–	<i>Мин. ч.</i> у разі потреби, при дієсловах, дієприкметниках
33	Морфологічне членування слова	В окремій словниковій статті подаються деякі продуктивні композити: <i>авіа..., авто..., багато..., дво...</i>	–	В окремій словниковій статті подаються деякі продуктивні композити: <i>авіа..., авто..., багато..., дво...</i>
34	Словотвірний параметр	У тлумаченні відсильного типу: <i>дія за знач. ...; жін. до ...; прикм. до...; зменш.-пест. до...</i> тощо	У тлумаченні відсильного типу: <i>ув. оть..., ум. оть..., ласк. оть...</i> тощо. Також при багатьох словах додатково подаються зменшувальні та збільшувальні форми з відповідними ремарками <i>ум.</i> (зменшувальне) та <i>ув.</i> (збільшувальне)	У тлумаченні відсильного типу: <i>дія за знач. ...; жін. до ...; прикм. до...; зменш.-пест. до...</i> тощо.
35	Багатозначність – однозначність	Кожне значення полісемічного слова наводиться під окремим порядковим номером. Однозначні слова подаються без нумерації	Кожне значення полісемічного слова наводиться під окремим порядковим номером. Однозначні слова подаються без нумерації	Кожне значення полісемічного слова наводиться під окремим порядковим номером. Однозначні слова подаються без нумерації
36	Семантика (семантичний)	Філологічне тлумачення	Філологічне тлумачення,	Філологічне тлумачення

	еквівалент, словникове тлумачення, дефініція)		переклад російською мовою	
37	Параметр транспозиції (образності) значення	Слово в переносному значенні оформлюється як відтінок значення (після скісних рисок) або подається під окремим порядковим номером з ремаркою <i>перен.</i>	Указується в словниковій статті після слова „переносно:” або „в переносном смыслѢ”	Слово в переносному значенні оформлюється як відтінок значення (після скісних рисок) або подається під окремим порядковим номером з ремаркою <i>перен.</i>
38	Ареальний параметр	Подаються діалектні слова з відповідною позначкою <i>діал.</i>	Подаються діалектні слова з позначкою <i>об.</i> (обласне)	Подаються діалектні слова з відповідною позначкою <i>діал.</i>
39	Синтагматич- ний параметр (вільна сполучува- ність)	–	–	–
40	Фразеологіч- ний параметр (невільна сполучува- ність)	Фразеологізми подаються в словниковій статті основного слова після знака ◊.	Фразеологізми подаються в словниковій статті основного слова і виділяються іншим шрифтом	Фразеологізми подаються в словниковій статті основного слова після знака ◊.
41	Екземплярно- ілюстративний параметр (вербальні ілюстрації, приклад вживання)	Словосполуче- ння, речення, літературні цитати (не до кожного слова)	Словосполуче- ння, речення, літературні цитати (не до кожного слова)	Іноді подаються словосполучен- ня
42	Стилістичний параметр	Розмовна лексика: <i>розм., вульг., жарт., зневажл., ірон., лайл., фам., обмеж., урочиста: уроч.; поетична: поет., нар.-поет.; церковно- слов'янська: ц.- с.; книжна: книж., наук.; застаріла: заст., істор.; галузева: спец.</i> (якщо слово є загальнотермі- нологічним або галузь чітко не окреслена) або відповідні галузеві ремарки (усього 85)	<i>об.</i> (обласне) <i>дѢтск.</i> (дитяче) <i>презр.</i> (зневажливе) <i>ум.</i> (зменшувальне) <i>ув.</i> (збільшувальне) <i>пт.</i> (птаха) <i>жив.</i> (тварина) <i>раст.</i> (рослина) <i>насѢк.</i> (комаха) <i>рыбацк.</i> (рибальське)	Розмовна лексика: <i>розм., вульг., жарт., зневажл., ірон., лайл., фам., обмеж., урочиста: уроч.; поетична: поет., нар.-поет.; церковно- слов'янська: ц.- с.; книжна: книж., наук.; застаріла: заст., істор.; галузева: спец.</i> (якщо слово є загальнотермі- нологічним або галузь чітко не окреслена) або відповідні галузеві ремарки (усього 75)
43	Емоційно- оцінювальний параметр	<i>вульг., жарт., зневажл., ірон., лайл., фам.;</i>	<i>презр.</i> (зневажливе) <i>дѢтск.</i> (дитяче)	<i>вульг., жарт., зневажл., ірон., лайл., фам.;</i>

		<i>дит., змени., змени.-пест., шк.</i>	<i>ум. (зменшувальне) ув. (збільшувальне)</i>	<i>дит., змени., змени.-пест., шк.</i>
44	Нормативний параметр	На ненормативність уживання слова вказуються ремарки <i>істор., заст., ц.-с.</i>	–	На ненормативність уживання слова вказуються ремарки <i>істор., заст., ц.-с.</i>
45	Статистичний (частотний) параметр	–	–	–
46	Лінгвокраїнознавчий (етнокультурно-історичний) параметр	Виявляється в деяких дефініціях, а також в ілюстративному матеріалі	До слів з етнокультурним навантаженням подаються видові слова, назви елементів, частин цілого, еквівалентів; часто уточнюється територія побутування слова	Виявляється в деяких дефініціях
47	Етимологічний параметр (генегична спільність)	–	–	–
48	Запозичення	–	–	–
49	Синоніми	Іноді як різновид дефініції	Іноді як різновид дефініції або після знака „=”	Іноді як різновид дефініції
50	Антоніми	Іноді	–	Іноді
51	Омоніми	Подаються в окремих статтях, позначаються цифровими індексами	Подаються в окремих словникових статтях, позначаються римськими цифрами	Подаються в окремих статтях, позначаються цифровими індексами
52	Асоціативний параметр	–	–	–
53	Семантичне поле	Родо-видові відношення використовуються для побудови тлумачень	Родо-видові відношення іноді використовуються для побудови тлумачень, особливо до слів з етнокультурним навантаженням	Родо-видові відношення використовуються для побудови тлумачень
54	Тематична група	–	–	–
55	Ономастичний параметр	–	–	–
56	Термінологічний параметр	<i>Авіа., анат., антр., архл., архт., астр., бактр., біол.</i> та ін. (всього 85)	<i>пт.</i> (птаха) <i>жив.</i> (тварина) <i>раст.</i> (рослина) <i>насЂк.</i> (комаха) <i>рыбацк.</i> (рибальське)	<i>Авіа., анат., антр., архл., архт., астр., бактр., біол.</i> та ін. (всього 75)
57	Лінгвоісторичний	Частково, тільки в ремарках <i>ц.-с.</i> ,	–	Частково, тільки в ремарках <i>ц.-с.</i> ,

	параметр	заст., арх., дорев.		заст., арх., дорев.
58	Бібліографічний параметр	–	–	–
59	Лексикографічний параметр (вказівка на словники, в яких фіксується це слово)	–	–	–
60	Лексична сполучуваність	Указується за допомогою ремарки у <i>сполуч.</i> , а також курсивом перед дефініцією, напр.: <i>кому і без додатка, кого</i> тощо	За необхідності подається відповідне питання чи слово у круглих дужках	Вказується за допомогою ремарки у <i>сполуч.</i> , а також курсивом перед дефініцією, напр.: <i>кому і без додатка, кого</i> тощо
61	Абревіатури	Широковживані складноскорочені слова, абревіатури, складні лексичні одиниці	–	–
62	Рима	–	–	–
63	Пароніми	–	–	–
64	Картинний параметр (ілюстрації малюнком)	–	Наприклад, при слові <i>н а ч и н н я</i> (Т. 2)	–
65	Загальна кількість параметрів	А)* 47 Б)** 29	А) 36 Б) 22	А) 45 Б) 29

* Параметри, за якими укладено словник.

** Обов'язкові параметри.

Таким чином, із 64 параметрів, за якими можливе фіксування лексичного складу української мови, максимальна кількість використана в СУМ і становить 47, з яких 29 параметрів мають обов'язковий характер; відповідно в Гр. – 36 і 22, у ВТС – 45 і 29. Значна кількість параметрів позначається за допомогою відповідних ремарок (граматична характеристика частин мови, стилістичне навантаження, шляхи словотворення), вираження інших зумовлене концепцією входу лексичної одиниці в словник.

Інформація, наведена в таблиці, дозволяє зробити такі висновки:

1. У процесі укладання традиційного словника немає можливості використовувати всі необхідні параметри для фіксування лексичної одиниці, зважаючи на обмеження обсягу. Проте й використання повної системи параметризації, на наш погляд, є необов'язковим, оскільки факт наявності в словнику всіх можливих характеристик вокабули ще не вказує на більшу ефективність лексикографічної праці. До необов'язкових можна віднести такі параметри, як, наприклад, графічна довжина слова, складоподіл, асоціативний параметр, ілюстрації малюнками тощо.

2. Значна кількість параметрів (СУМ – 18, Гр. – 14, ВТС – 16) має фактичне вираження у разі потреби. Уважаємо, що в процесі укладання УЕСУМ варто обов'язково звернути увагу на лінгвокраїнознавчий параметр, подання синонімів, антонімів, а також повних парадигм до відмінюваних частин мови.

3. Серед параметрів, не застосованих під час укладання досліджуваних словників, є характеристики, використання яких, на нашу думку, поліпшить ефективність словника. До них належать: відмінювання прикметника (в рамках необхідності подання повної парадигми до відмінюваних частин мови), етимологічний параметр, характеристика запозичених слів, подання паронімів (з тлумаченням).

Отже, перегляд та вдосконалення параметричної системи у процесі створення УЕСУМ – це важливий крок до вирішення проблеми якісного і комплексного обліку та подання одиниць лексичної системи користувачеві лексикографічної продукції.

Література

1. Vocabulum et vocabularium. Сборник научных трудов по лексикографии.– Харьков, 1997. – Вып. 4.
2. Анисимов А. Компьютерная лингвистика для всех: Мифы. Алгоритмы. Язык. – К.: Наук. думка, 1991.
3. Широков В. Інформаційна теорія лексикографічних систем. – К.: Довіра, 1998.
4. Автоматизация в лингвистике: Сб. статей, пер. с англ., франц., нем. и чешского яз. / Ред. и сост. Л. Засорина. – М.-Л.: Наука, 1966.
5. Дубинский В. Искусство создания словарей. Конспекты по лексикографии: Учебное пособие. – Харьков: ХГПУ, 1994.
6. Караулов Ю. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка. – М.: Наука, 1981.